

2 दलाई लामा ४५
दिवसीयायै
लद्दाखयात्रायै प्रस्थितः

3 शिवशर्मा संस्कृतस्नातकोत्तर-
कक्षायां (MA Sanskrit)
विश्वविद्यालयस्तरे शीर्षस्थानं
सम्प्राप्य स्वर्णपदकद्वयं सम्प्राप्तवान्

4 पठनलेखनपाण्डित्येन
“पाण्डुलिपिविज्ञानं प्रतिलेखनञ्च”
कार्यशालायाः विंशतितमः
दिवसः सुष्ठुतया सम्पन्नः

अहमदाबादविमानदुर्घटना विषये विमानदुर्घटना-अनुसन्धान ब्यूरो- संस्थया प्रारम्भिकं पञ्चदश-पृष्ठात्मकं प्रतिवेदनं प्रकाशितम्

हिमसंस्कृतवार्ताः -
अहमदाबादविमानदुर्घटना विषये
विमानदुर्घटना-अनुसन्धान ब्यूरो-संस्थया

प्रारम्भिकं पञ्चदश-पृष्ठात्मकं प्रतिवेदनं प्रतिवेदनस्य अनन्तरं तेषां पुष्टिः अभवत् । प्रकाशितम् । अहमदाबादनगरे जूनमासस्य द्वादश-दिनाङ्के घटितस्य एयर इण्डिया ड्रीमलाइनर-विमानदुर्घटनायाः प्रारम्भिक-अन्वीक्षण-प्रतिवेदनं प्रकाशितम् अस्ति तथा च अस्य प्रतिवेदनानुसारं विमानस्य उड्डयनानन्तरं कतिपयेषु सेकेण्ड-अनन्तरमेव विमानस्य इञ्जिनद्वयं वायौ एव स्थगितम्, तदनन्तरं एषा दुर्घटना जाता । तस्मिन् एव काले प्रतिवेदनात् पूर्वं अस्मिन् विषये संशयाः उत्पद्यन्ते स्म, अधुना अस्ति।

सुभाषितम्

सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात्,
ब्रूयान्नब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।
प्रियं च नानृतम् ब्रूयात्
एषः धर्मः सनातनः ॥

अर्थात्- सत्य बोलो, सभी को प्रिय लगाने वाला सत्य ही बोलो, वह सत्य मत बोलो जो सर्वजन के लिए हानिप्रद है, (इसी प्रकार से) उस झूठ को भी मत बोलो जो सर्वजन को प्रिय हो, यही सनातन धर्म है।

प्रतिदिन नवीनतम
हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्त्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
[himsanskritvartah](http://himsanskritvartah.com)
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

प्रधानमन्त्रीवर्यस्य

विकसित-भारतस्य स्वप्नः
दक्षिण-राज्यानां विकासेन
एव साकारः भविष्यति -
केन्द्रीयमन्त्रीअमितशाहः

हिमसंस्कृतवार्ताः - केन्द्रीय-गृहमंत्री अमितशाहः अवदत् यत् प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदीवर्यस्य विकसित-भारतस्य स्वप्नः दक्षिण-राज्यानां विकासेन एव साकारः भविष्यति । श्रीशाहेन तिरुवनंतपुरमनगरे पुथर्रिकदम प्रांगणे भाजपादलस्य राज्य-स्तरीयोपवेशनं संबोधयता प्रोक्तम् यत् केरल-राज्यस्य उन्नतिः विकासश्च विकसित-भारतस्य अभिन्नं अंगं वर्तते। श्री शाहेन एतदपि प्रोक्तम् यत् भ्रष्टाचार-मुक्त-शासनं प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी वर्यस्य मूल-स्वप्नः अस्ति यः केरल-राज्यस्य विकासाय आवश्यकः वर्तते।

रोजगार-मेला इति यूनः सशक्तान् विधातुं विकसित- भारतस्य निर्माणे तेषां सक्रिय सहयोग प्राप्त्यर्थं सर्वकारस्य प्रतिबद्धतां प्रकटयति- प्रधानमन्त्री

हिमसंस्कृतवार्ताः - प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी अवोचत् यत् रोजगार-मेला यूनः सशक्तान् विधातुं विकसित-भारतस्य निर्माणे तेषां सक्रिय-सहयोग-प्राप्त्यर्थं सर्वकारस्य प्रतिबद्धतां प्रकटयति। तेनोक्तं अद्य विश्व स्वीकरोति यत् भारतस्य द्वे शतकी वर्तते। प्रथमा शक्तिः जनसाङ्ख्यिकी अपरं च तदीयं लोकतन्त्रम्। अवधेयमस्ति यत् प्रधानमन्त्री आभासीयमाध्यमेन विविधेषु प्राशासनिक-विभागेषु एकपञ्चाशत् सहस्राधिकेभ्यः युवभ्यः नियुक्ति-पत्राणां वितरणस्य अनन्तरं रोजगारमेला इत्यस्मिन् कार्यक्रमे वदति स्म। नवनियुक्तेभ्यः वर्धापनानि यच्छन् श्रीमोदी अवोचत् यत् सर्वकारस्य रोजगारमेला उपक्रमेण लक्षशो युवानः केन्द्र-सर्वकारे स्थायी नियुक्तयः प्राप्तवन्तः। राष्ट्र-निर्माणे महत्त्वपूर्णं भूमिकां च निभालयन्ति । प्रधानमन्त्रिणा देशे विकासमानानां स्टार्टप नवाचार-अनुसंधानानां च समेधमानस्य इको सिस्टम इत्यस्य अपि उल्लेखो विहितः। यत् हि देशस्य यूनां क्षमताः वर्धयति । निजी क्षेत्रे कृतेः नूतनानावसराणां सर्जने प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् सद्य एव रोजगार इत्यनेन सम्बद्धा प्रोत्साहन योजना अनुमता। तेन प्रोक्तं यत् अनेन उपक्रमेण सर्वकारेण एक-लक्ष-कोटि रूप्यकाणि आबंटितानि येन सार्धत्रिकोटि-वृत्त्यवसराणां सर्जने साहाय्यं भविष्यति।

केन्द्रीय-वित्तमन्त्री निर्मलासीतारमणः मेघालये एकसहस्र-सप्ताशीति-कोटि-रूप्यकाणां नैकासां परियोजनां शिलान्यासम् उद्घाटनं च कृतवती

हिमसंस्कृतवार्ताः - केन्द्रीय-वित्तमन्त्री निर्मलासीतारमणः मेघालये एकसहस्र-सप्ताशीति-कोटि-रूप्यकाणां नैकासां परियोजनां शिलान्यासम् उद्घाटनं च कृतवती। शिलांग-स्थिते अन्ताराष्ट्रिय-प्रदर्शन-कला-संस्कृति-केन्द्रे लारी इत्यत्र आयोजिते कार्यक्रमे तया मुख्यमन्त्रिणः कौनराड संगमा इत्यस्य नेतृत्वे मेघालयस्य सतत-विकासस्य साहसिक-दृष्टिकोणस्य च प्रशंसा कृता। वित्तमन्त्रिणा उक्तं यत् मेघालयेन राज्येभ्यः निवेशाय विशेष-साहाय्यरूपेण आबंटितानां चतुःशताधिक-पञ्च-सहस्र-कोटि रूप्यकाणां पूर्णोपयोगः कृतः। अपरत्र विविधैः राज्यैः स्वीकृत-राशेः पूर्णोपयोगः नैव कृतः ।

हास्यकणिणा

पति- पत्न्योः मध्ये वार्ता-
पतिः- गृहगोधिका किमर्थं भित्तेः
उपरि चलति?

पत्नी- वयम् अपि भूमेः उपरि चलामः,
गृहगोधिका तु कदापि न पृष्ठवती,
तर्हि भवान् किमर्थं पृच्छति?

दलाई लामा ४५ दिवसीयायै लद्दाखयात्रायै प्रस्थितः

हिमसंस्कृतवार्ता:- धर्मशाला। तिब्बती-देशस्य आध्यात्मिकनेता दलाई लामा शनिवारं प्रातःकाले मैक्लोडगञ्जस्य स्वनिवासस्थानात् ४५ दिवसीयायै लद्दाखयात्रायै प्रस्थितवान्। वर्षद्वये लद्दाखस्य एषा प्रथमा यात्रा अस्ति, येन अस्मिन् प्रदेशे बहु उत्साहः उत्पन्नः अस्ति। लद्दाखं प्रति गमनात् पूर्वं दलाईलामा अद्यैव स्वस्य ९० तमे जन्मदिने प्राप्तानां शुभकामनानां कृते कृतज्ञतां प्रकटितवान्, यत्र विश्वस्य सर्वेभ्यः सहस्राणि जनाः उत्सवे उपस्थिताः आसन्। एतत् दृष्ट्वा उत्साहवर्धकम् इति सः अवदत्। स्वस्य भ्रमणकाले दलाईलामा प्रथमं कतिपयान् दिनानि विश्रामं कृत्वा लद्दाखस्य ऊर्ध्वतयाः अनुकूलतां प्राप्स्यति। तस्य कार्यक्रमे लेहन्गरे परिसरेषु च अनेकानि सार्वजनिक-प्रवचनानि, निजीकार्यक्रमाः च सन्ति। अस्याः यात्रायाः महत्त्वपूर्णः भागः प्राचीनमठानां, संरक्षितबौद्धधरोहराणां च कृते प्रसिद्धस्य दूरस्थस्य आध्यात्मिकदृष्ट्या च महत्त्वपूर्णस्य क्षेत्रस्य जांस्करस्य भ्रमणं भविष्यति लद्दाख बौद्धसङ्घस्य अध्यक्षः त्सेरिङ्ग दोर्जे दलाईलामा इत्यस्य भ्रमणं कृत्वा "महान आनन्दम्" प्रकटितवान्। सः हिमालयप्रदेशे दलाईलामायाः उपस्थितिः गहनं आध्यात्मिकं सांस्कृतिकं च महत्त्वं प्रकाशितवान्। संघेन स्वस्य पूज्यस्य नेतुः भव्यस्वागतस्य विस्तृतव्यवस्था कृता। उल्लेखनीयं यत् अमेरिकादेशे जानुशल्यक्रियायाः कारणेन दलाईलामा २०२४ तमस्य वर्षस्य जुलैमासे लद्दाखस्य निर्धारितं भ्रमणं निरस्तं कृतवान्। तदनन्तरं मासेषु लद्दाखतः धार्मिकाः, समुदायनेतारः च तस्य कार्यालयेन सह सक्रियसम्पर्कं कृत्वा आमन्त्रणस्य नवीकरणं कृतवन्तः, यत् सः अन्ततः स्वीकृतवान् २०२४ तमस्य वर्षस्य अक्तूबरमासे उच्चस्तरीयं प्रतिनिधिमण्डलं यत्र लद्दाखगोन्पा-सङ्घस्य थिक्से रिनपोछे, त्सेरिङ्ग दोरजे, त्सेरिङ्ग अंगदस, लद्दाख-युवा-सङ्घस्य जिग्मेत रबतन च सम्मिलिताः आसन्। यैः २०२५ तमस्य वर्षस्य भ्रमणस्य प्रस्तावस्य अन्तिमरूपं निर्धारयितुं धर्मशालानगरे तस्य निवासस्थाने दलाई लामा-महोदयेन सह सम्पर्कः कृतः। वर्तमान भ्रमणकाले दलाई लामा बौद्धदर्शनं, सार्वभौमिककरुणा, धार्मिकसौहार्दं च इति विषयेषु केन्द्रीकृताः शिक्षाः प्रदास्यति एषां मूल्यानां विषये सः स्वजीवने निरन्तरं प्रचारितवान् अस्ति। तस्य भ्रमणेन लद्दाखस्य आध्यात्मिक-सांस्कृतिक-कार्यक्रमेषु नूतनं गतिं प्राप्स्यति इति अपेक्षा अस्ति।

काङ्गडाकेन्द्रीयबैङ्कस्य निदेशकमण्डलाय आघातः, कार्यकालविस्तारः न प्राप्स्यते, प्रस्तावः अस्वीकृतः

हिमसंस्कृतवार्ता:- काङ्गडा। हिमाचलप्रदेशसहकारीसभाविभागस्य पंजीयकेन (आरसीएस) काङ्गडा केन्द्रीयसहकारीबैङ्कस्य (केसीसीबी)लिमिटेड् धर्मशालायाः वर्तमाननिदेशकमण्डलस्य कार्यकालविस्तारस्य प्रस्तावस्य अस्वीकरणं कृत्वा महत् आघातं दत्तम्। यदि निर्वाचनप्रक्रिया निर्धारितकालान्तरे न सम्पन्ना भवति तर्हि राज्यसर्वकारेण वित्तकोषे प्रशासकं नियुक्तं कर्तव्यं भवेत्। आरसीएस कार्यालयात् एतेषां आदेशानां अनन्तरं वित्तकोषस्य निदेशकमण्डले ऊहापोहः भवति। वस्तुतः काङ्गडा केन्द्रीयसहकारीबैङ्कस्य निदेशकानां कार्यकालः पञ्चवर्षम् अस्ति। नियमानुसारं पञ्चवर्षीयकार्यकालस्य समाप्तेः ९० दिवसपूर्वं निदेशकमण्डलस्य निर्वाचनप्रक्रिया आरभ्यत इति अनिवार्यम्। केसीसीबैङ्कस्य बीओडी- संस्थायां पञ्चवर्षपूर्वं निर्वाचनद्वारा निर्वाचिताः काङ्गडा, ऊना, हमीरपुरं, कुल्लूः, लाहौल- स्पीतिः इत्यादीनां पञ्चजनपदेभ्यः आहत्य १६ निदेशकाः सन्ति। वर्तमाननिदेशकमण्डलस्य कार्यकालः अस्मिन् वर्षे सितम्बरमासे समाप्तः भवति। अस्मिन् विषये २०२५ तमस्य वर्षस्य जूनमासस्य ३० दिनाङ्कात् निर्वाचनप्रक्रिया आरब्धा भवितुम् अर्हति स्म। वर्तमानस्य काङ्गडासर्वकारस्य सत्तां प्राप्तुं केवलं सार्धद्विवर्षं गतम्। अस्मिन् सर्वकारे बैंकस्य अध्यक्षः कुलदीपपठानिया अपि नियुक्तः आसीत्। एतादृश्यां परिस्थितौ बीओडी गतमासे आयोजिते सभायां कार्यकालविस्तारस्य प्रस्तावम् पारयित्वा हिमाचलप्रदेश-सहकारीसभाविभागस्य पंजीयकस्य समीपं प्रेषितवान्। कार्यकालविस्तारस्य प्रस्तावे बीओडी इत्यनेन एतस्य उल्लेखः कृतः आसीत् किन्तु राज्ये वर्षतुः अस्ति। एतादृशे सति निर्वाचनप्रक्रियायाः समाप्तिः कठिना भवति। आरसीएस इत्यनेन उक्तं यत् प्रावधानानाम् अवलोकनानन्तरं ज्ञातं यत् राज्य- सहकार- सङ्घविधानम्- १९६८ इत्यस्मिन् एतादृशं प्रावधानं नास्ति यत् सहकारीसङ्घस्य पञ्जीयकेन मण्डलस्य कार्यकालं पञ्चवर्षेभ्यः अधिकं यावत् विस्तारयितुम् अधिकारं ददाति। हिमाचलप्रदेश-सहकारीविभागस्य पंजीयकः डॉ. आर. के. प्रथी (आईएएस) इत्यनेन उक्तं यत् नियमेषु कार्यकालविस्तारस्य कोऽपि प्रावधानम् नास्ति। अस्मिन् विषये समुचितं कार्यविधिं कर्तुं तेन अतिरिक्त-पंजीयकः सहकारीसभा धर्मशाला इत्यस्मै निर्देशः दत्तः अस्ति।

HP Cloudburst- सिराजक्षेत्रे २४१ पेयजलयोजनानां क्षतिः युद्धपदे पुनर्स्थापनकार्यं प्रचलति - मुकेश अग्रिहोत्री

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। उपमुख्यमन्त्री, जलशक्तिमन्त्री च मुकेश अग्रिहोत्री अवदत् यत् सिराजविधानसभाक्षेत्रे सद्यैव घटितायाः विपदः कारणात् जलशक्तिविभागस्य २४१ पेयजलयोजनानां क्षतिः जातः, तेषां पुनर्स्थापनस्य कार्यं विभागेन युद्धपदे क्रियते। सः अवदत् यत् एतावता १५० योजनानाम् आंशिकरूपेण पुनर्स्थापनं कृतम् अस्ति, यदा तु विभागीयाधिकारिणः कर्मचारिणः च कठिनपरिस्थितौ दिवारात्री परिश्रमं कुर्वन्ति यत् शेषयोजनानां शीघ्रमेव पुनर्स्थापनं भवति। योजनानां पुनर्स्थापनार्थं अनुकूल-ऋतोः अभावेऽपि अत्यन्तं दुर्गमक्षेत्रेषु जनानां कृते स्वच्छं निर्बाधं च पेयजलं सुनिश्चित्य कार्यं क्रियते इति सः अवदत्। मुकेश अग्रिहोत्री इत्यनेन उक्तं यत् सः स्वयमेव आश्रय-उद्धार-कार्यक्रमस्य, क्षतिग्रस्तानां योजनानां पुनर्स्थापनस्य कार्यस्य च नियमितरूपेण समीक्षां कुर्वन् अस्ति तथा च एतादृशीषु आह्वानपूर्णासुपरिस्थितिषु पेयजलं अन्ये च आवश्यकसामग्रीः जनानां कृते सुनिश्चितं करणं राज्यसर्वकारस्य सर्वोच्चप्राथमिकता अस्ति।

आपदाप्रभावितेषु विधानसभाक्षेत्रेषु मार्गपुनर्स्थापनार्थं २-२ कोटिरूप्यकाणि मुक्तानि- विक्रमादित्यसिंहः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। अत्यधिकवृष्ट्या राज्ये मार्गाणां व्यापकं क्षतिं दृष्ट्वा प्रत्येकं विधानसभाक्षेत्रस्य कृते ५० लक्षरूप्यकाणां तत्कालाश्रयं सर्वकारेण मुक्तम् अस्ति। आपदाग्रस्तविधानसभाक्षेत्रेषु मार्गाणां पुनर्स्थापनार्थं २ कोटिरूप्यकाणि मुक्तानि सन्ति। लोकनिर्माणमन्त्री विक्रमादित्यसिंहः अवदत् यत् आश्रयकार्यं न प्रभावितं भवेत् इति सुनिश्चित्य प्रथमं मार्गाणां पुनर्स्थापनं आवश्यकम्। लोकनिर्माणविभागस्य शीर्षाधिकारिभ्यः नित्यं मार्गपुनर्स्थापनकार्यस्य समीक्षां कृत्वा तस्मै प्रतिवेदनं प्रेषयितुं निर्देशः दत्तः अस्ति। विक्रमादित्यः उक्तवान् यत् एतया राश्या सह टिप्पर-जेसीबी-यन्त्राणां व्यवस्था भविष्यति। अपि च स्तम्भस्थापनार्थं नालिकानिर्माणं च धनं व्ययते।

आश्रयसंकुलार्थं शीघ्रमेव दिल्लीं गमिष्यति

विक्रमादित्यः उक्तवान् यत् एषा आपदा एतावता विशाला अस्ति यत् आश्रयकार्याय बहुधनस्य आवश्यकता वर्तते। अतः शीघ्रमेव सः केन्द्रीयमन्त्रिभिः सह मिलितुं देहलीनगरं गमिष्यति, आपदां दृष्ट्वा राज्यस्य कृते आश्रयसंकुलं विमोचयितुं प्रयतते।

शिवशर्मा संस्कृतस्नातकोत्तरकक्षायां (MA Sanskrit) विश्वविद्यालयस्तरे शीर्षस्थानं सम्प्राप्य स्वर्णपदकद्वयं सम्प्राप्तवान्

हिमसंस्कृतवार्ता:- चंडीगढ़म्। २०१८-१९ तमस्य वर्षस्य स्नातकोत्तर (एम. ए.) संस्कृतम् इत्यस्य छात्रः शिवकुमारशर्मा 'शिवा' जुलाई मासस्य ११ दिनाङ्के पञ्जाबविश्वविद्यालये चण्डीगढ़े समायोजिते दीक्षांतसमारोहे स्वर्णपदकद्वयेन पुरस्कृतः। 2018-19, 2019-20- 2020-21 शैक्षणिकसत्राणां मेधाविनः छात्राणां कृते विश्वविद्यालयेन विश्वविद्यालयस्य विधिसभागारे (लॉ ऑडिटोरियम) दीक्षांतसमारोहस्य आयोजनं कृतम् यस्मिन् विविधसत्राणां ८००तः अधिकाः मेधाविनः छात्राः पुरस्कृताः। सम्प्रति हिमाचलप्रदेश- शिक्षाविभागे संस्कृतशिक्षकरूपेण कार्यरतः शिवशर्मा एम. ए. संस्कृते विश्वविद्यालयस्तरे प्रथमस्थानं प्राप्तुं स्वर्णपदकद्वयेन पुरस्कृतः। पूर्वं २०१७ तमस्य वर्षस्य सत्रे अपि असौ शास्त्री (आङ्ग्लभाषासहितम्) इत्यस्मिन् शीर्षस्थानं समवाप्तवान् आसीत्, स्वर्णपदकं च सम्प्राप्तवान् आसीत्। एवं अद्यावधि अनेन विश्वविद्यालयस्तरस्य आहत्य त्रीणि स्वर्णपदकानि अर्जितानि।

असौ २१ वर्षस्य अल्पवयसि एव कर्मचारीचयनायोगस्य परीक्षाम् उत्तीर्य हिमाचलप्रदेशस्य शिक्षाविभागे संस्कृतशिक्षकपदे नियुक्तिः प्राप्तवान्। अध्यापनक्षेत्रे च विशेषावदानं प्रदत्तवान्। अभिनवशिक्षणशैल्याः संस्कृतस्य प्रचारार्थं च प्रयत्नशीलः शिवा भव्याफाउंडेशनजयपुरद्वारा "ग्लोबल एक्सिलेंसी अवार्ड" २०२३ इत्यनेन पुरस्कृतः। हिमाचलप्रदेशसिरमौरकलासङ्गमेन "आचार्यवशिष्टसम्मानेन", हिमाचल- राज्य-संस्कृत- शिक्षक परिषदा च "संस्कृतगौरवसम्मानेन" सुसम्मानितः। संस्कृतभाषायाः लोकप्रियतां संवर्धनाय शिवावर्यस्य महत्त्वपूर्णम् अवदानम् अस्ति। असौ अनेकानि प्रसिद्धानि हिन्दीगीतानि, देशभक्तिगीतानि च संस्कृतभाषायाम् भाषान्तरं कृत्वा गीतवान्, तथैव विद्यालयस्य पाठ्यक्रमस्य पद्यात्मकपाठान् स्वरबद्धं सङ्कृत्य ससङ्गीतं प्रसारितवान् येन संस्कृत शिक्षण-प्रशिक्षणकार्यं शिक्षकेभ्यः छात्रेभ्यश्च सुलभं आनन्ददायकं च अभवत्। अस्य प्रयत्नैः नवयुवकानां संस्कृतभाषां प्रति रुचिः वर्धिता। अधुना च विश्वविद्यालये संस्कृतविषये त्रीणि स्वर्णपदकानि सम्प्राप्य सर्वान् गौरवान्वितान् कृतवान्।

श्रीमद्भागवतप्रवचनम्- ०७

(द्वितीयोऽध्यायः)

नारदः अब्रवीत्- बाले! त्वं वृथा हि स्वयम् एवं किमर्थं खिद्यसे? अहो, त्वं एतावती चिन्तातुरा किमर्थम्? भगवतः श्रीकृष्णस्य चरणकमले चिन्तय, तस्य कृपया तव समस्तं दुःखम् अपगमिष्यति। यस्मात् कौरवाणाम् अत्याचारेभ्यः द्रौपदी रक्षिता, एवं गोपसुन्दर्यः सनाथाः जाताः, सः श्रीकृष्णः न क्वापि गतः। पुनश्च त्वं भक्तिः असि, सदैव तस्य प्राणेभ्यः अपि प्रियतमा असि, त्वया आहूतः चेत् सः नीचगृहेष्वपि याति। सत्य-त्रेता-द्वापरेषु त्रियुगेषु ज्ञानवैराग्यौ मुक्तिसाधकौ आस्ताः, किन्तु कलियुगे एकाकिनी भक्तिः हि ब्रह्मासायुज्यदात्री, अर्थात् मोक्षदात्री वर्तते। एतद्विचार्य हि परमानन्दचिन्मूर्तिः ज्ञानस्वरूपः श्रीहरिः स्वकीयेन सत्स्वरूपेण त्वां

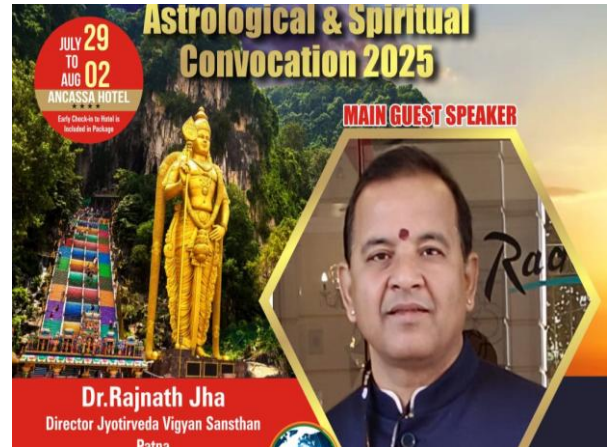
व्यरचयत्, अतः त्वं साक्षात् श्रीकृष्णचन्द्रस्य प्रिया एवं परमा सुन्दरी असि। एकदा त्वं बद्धहस्ता सती पृष्ठवती आसीत् 'किं करोम्यहम्?' इति, तदा भगवान् त्वाम् आदिष्टवान् यत् 'मद्भक्तान् पोषय' इति। त्वं भगवतः एनाम् आज्ञां स्वीकृतवती; अस्मात् तवोपरि श्रीहरिः अत्यन्तं प्रसन्नः जातः, तथा तव सेवार्थं तां मुक्तिं तुभ्यं दासीत्वेन प्रदत्तवान्, एवं ज्ञान-वैराग्यौ च त्वत्पुत्रत्वेन तुभ्यं प्रदत्तवान् आसीत्। त्वं स्वकीयेन साक्षात् स्वरूपेण वैकुण्ठधाम्नि हि भक्तानां पोषणं करोषि, परं भूलोके तु केवलं त्वं तेषां पुष्ट्यर्थं हि छायारूपेण तिष्ठसि। तदा त्वं मुक्ति-ज्ञान-वैराग्यैः सह पृथ्वीतले आगतवती, एवं सत्ययुगतः द्वापरपर्यन्तम् अत्यन्तं प्रसन्नतया अतिष्ठः। कलियुगे मुक्तिः पाखण्डरूपेण रोगेण पीडिता भूत्वा क्षीणतां गता, तस्मात् सा तवाज्ञया सत्वरं वैकुण्ठलोकं प्रति प्रस्थितवती। अस्मिन् लोके अपि तव स्मरणात् सा पुनः प्रत्यागन्तुमर्हत्, पुनश्च प्रत्यागच्छेत्। परन्तु एतौ ज्ञानवैराग्यौ स्वपुत्रीं मत्वा त्वं सहैव स्थापितवती। पुनरपि कलियुगे एतयोः उपेक्षाकारणतः त्वदीयौ एतौ पुत्रौ उत्साहहीनौ, वृद्धौ च अभवताम्। त्वं चिन्तां मा कुरु, अहम् अनयोः नवजीवनस्य उपायं चिन्तयिष्यामि। सुमुखि! कलियुगसमानं न अन्यत् किमपि युगं स्यात्, अस्मिन् युगे त्वाम् अहं प्रत्येकं गृहेषु, प्रत्येकं जनानां हृदयेषु च स्थापयिष्यामि। पश्य, इतरधर्मान् तिरस्कृत्य तथा भक्तिसम्बद्धान् महोत्सवान् पुरस्कृत्य च, यदि अहं लोके तव प्रचारं न कुर्यां, तर्हि नाहं कदापि श्रीहरिः दासः स्याम्। अस्मिन् कलियुगे यः जीवः त्वयि युक्तः स्यात्, सः पापी एव भवेन्नाम, सः अपि सहजतया भगवतः श्रीकृष्णस्य अभयं धाम प्राप्नुयात्। यस्य हृदये निरन्तरं प्रेमरूपिणी भक्तिः निवसति, सः शुद्धान्तःकरणः पुरुषः स्वप्नेऽपि यमराजं न पश्यति। यस्य हृदये भक्तिमहाराज्ञी विराजमाना भवेत्, तं प्रेत-पिशाच-राक्षसादयः स्मृष्टुम् अपि न प्रभवयुः इति, शुभम्। (माहात्म्यम्- ०२/ ०१- १७)

"वैदिकज्योतिषदीप्तो भविष्यति मलेशियादेशः,

"डॉ. राजनाथ झा अन्तर्राष्ट्रीयसम्मेलने मुख्यवक्ता भविष्यति""बिहारस्य प्राचीनज्योतिषपरम्परा विश्वमञ्चे गौरवं लप्स्यते"

हिमसंस्कृतवार्ता:- पटना।पटनानगरे स्थितस्य ज्योतिर्वेद- विज्ञानसंस्थानस्य निदेशकः, प्रख्यातः ज्योतिषाचार्यः डॉ. राजनाथ झा आगामिनि २९ जुलाईतः ०२ अगस्त २०२५ पर्यन्तं मलेशियादेशे आयोज्यमाने "श्री सुब्रह्मण्यम् एस्ट्रोलाॅजिकल एण्ड स्पिरिचुअल कन्कोकेशन" इत्यस्मिन् अन्तर्राष्ट्रीयसम्मेलने मुख्यवक्तरूपेण सहभागं करिष्यति। एतत् सम्मेलनं इण्टरनेशनल वैदिक एस्ट्रोलाॅजी फेडरेशन (अमेरिकादेशीयेन संस्थायाः) आयोज्यते, यस्मिन् समग्रविश्वात् ख्यातनामाः ज्योतिषविदः, आध्यात्मिकचिन्तकाः च सम्मिलिष्य सन्दर्शनं करिष्यन्ति। डॉ. राजनाथ झा अस्मिन् सन्दर्भे ज्योतिषविद्यायाम् अन्तर्निहितं लौकिकं पारलौकिकं च चेतनातत्त्वं विषयीकृत्य

सारगर्भितं व्याख्यानं प्रदास्यति। पूर्वमेव च तेन बहुषु अन्तर्राष्ट्रीयमञ्चेषु बिहारस्य समृद्धज्योतिषपरम्परायाः यथायोग्यं प्रतिष्ठा सम्यग् प्रापिता अस्ति।स्ववक्तव्ये सः अवदत्- "बिहारप्रदेशः आर्यभट्ट- वराहमिहिर- हेमाङ्गदटाकुरप्रभृतीनां महाज्योतिषविदां भूमिः आसीत्, यत्र वैदिकपरम्परायां निहितं ज्योतिषज्ञानं सम्यगुपलभ्यते। एतत् ज्ञानं समग्रं विश्वं प्रति प्रकाशं प्रदत्तम्। यदि अद्यापि अत्र यथोचिताः वेधशालाः, शोधोध्ययनाय साधनानि च उपलब्धानि स्युः, तर्हि अयं प्रदेशः पुनरपि ज्योतिषक्षेत्रे अग्रगण्यं स्थानं प्राप्नोति।" डॉ. राजनाथ झा इत्यस्य एषा सहभागिता न केवलं भारतस्य, अपि तु बिहारप्रदेशस्य ज्ञानपरम्परायाः अपि विश्वमञ्चे विशेषं गौरववर्धनं करिष्यति।

आपदि जयरामठाकुरस्य सहृदयनेतृत्वम्

हिमसंस्कृतवार्ता: लेखक:- हितेन्द्र: शर्मा। अनुवादक:- डॉ. मनोजशैलः।

त्रासदी न केवल पर्वतानां पतनम्, अतिवृष्टेः प्रकोपः वा भवति; सा तु मानवानां संवेदनायाः, नेतृत्वस्य धरायाः च सम्बद्धत्वस्य कर्शपट्टिका (कसैटी) भवति। आपदा सः कालः भवति यदा मानवीयमूल्यानां, करुणानाम्, उत्तरदायित्वस्य च वास्तविकी परीक्षा भवति। न केवल सेतूनां प्रक्षालनं, गृहाणां विनाशः वा त्रासदी भवति, अपि तु तत्क्षणं भवति यदा मनुष्यं तस्य आन्तरिकशक्त्या सह उन्नतं तिष्ठति विखण्डितं वा भवति। एवं संकटे घोषणाः, योजनाः, औपचारिकनियमाः केवलं अभिलेखानां भाषया परिवर्तिताः दृश्यन्ते। यदा आपद् आगच्छति तदा आवश्यकता भवति तादृशस्य नेतृत्वस्य यः न केवलं घोषणां करोति, न प्रकाशमयानां यंत्राणां पुरतः भाषणं ददाति, अपि तु मौनेन, निःस्वार्थेन, आत्मीयभावेन च आगत्य केवलं एतद् वदति- "अहं भवद्भिः सह अस्मि" इति। हिमाचलप्रदेशस्य मण्डीजनपदस्य सिराजक्षेत्रे यदा प्रचण्डवृष्टिः समभवत्, ग्रामाः नष्टाः, मार्गाः क्षतिग्रस्ताः, गृहाणि च मलिनावशेषे परिवर्तितानि, तदा कश्चन मुखं यः विजृम्भनं (ताम-झाम) विना पन्थानं स्वयमेव पदातिः गच्छन् दृष्टम्- न मार्गाः, नोपमार्गाः न च सञ्चारव्यवस्थाः। तद् मुखम् आसीत् हिमाचलप्रान्तस्य पूर्वमुख्यमन्त्रिणः तथा च वर्तमानविपक्षनेतुः जयरामठाकुरस्य। परं तत्र तस्य राजनैतिक-परिचयं न प्रमुखम्, अपितु ग्रामजनस्य दुःखेन सह-संवेदनया संलग्नस्य व्यक्तित्वं प्रमुखम्। यतोहि तस्य जीवनम् अत्र व्यतीतं अत्रत्यानाम् उपत्यकानां स्पन्दनं तेन अनुभूतम्। यस्य जीवने संवेदना औपचारिकतामात्रमेव न वर्तते अपि तु जीवनस्य सरलः स्वभावः वर्तते। तस्य यात्रा औपचारिकी निरीक्षणयात्रा नासीत्, न स्वागतं, न भाषणं, न च भावचित्रस्वीकृत्याम् उपस्थितिः। सः आसीत् आन्तरिकः प्रेरणास्वरः- यः अन्तर्हृद्यात् स्फुटितः आसीत् "यदा संकटम् आगच्छति तदा नेता न, आत्मीयः सखा इव आगन्तव्यम्" इति। मार्गाः विच्छिन्नाः, सेतवः वहिताः, प्रशासनम् अपि संसाधनाभावात् सीमितम् अभवत्। तथापि जयरामठाकुरः संवेदनायाः मापकं गृहीत्वा आगतः। न भाषणं, न घोषणाः, केवलं जनानां नेत्रेषु पश्यन् तेषां हृदयगतं दुःखं अवगच्छत्। सः केवलं एकं वाक्यं अवदत्- "वयं पुनः उत्थास्यामः।" एषः न घोषवाक्यम्, न राजनैतिकम् भाषणम्, एषा आशा आसीत्। या तस्य समयस्य महती आवश्यकता आसीत्। कदाचित् केवलं मौनेन सहस्थितिः अपि समाधानरूपा भवति। सः तत्र ग्रामं ग्रामं गत्वा तेषां भयम्, वेदना च स्वयमेव अनुभूतवान् यां वेदनां आ जनाः जीवन्ति स्म। न मीडिया, न प्रचारः, एतद् केवलं नेतृत्वस्य नैव अपितु एकस्य सरलस्य सहृदयस्य व्यक्तित्वस्य आचरणमासीत्। एतेषु तस्य स्वकीयं दुःखं अपि आसीत्- तस्य पारिवारिकगृहं तांदीग्रामे विनष्टम् अभवत्। परं सः न तस्य विशेषतः उल्लेखम् अकरोत् न च प्राथमिकताम् अददत्। केवलम् अवदत्- "मम पीडाऽपि सा एव या भवतः मुखे दृश्यते।" अत्र 'पदम्' अदृश्यं जातम्, केवलं 'वयं' शेषम्। नेतुः जनानां च मध्ये भेदः समाप्तः। एतादृशस्य आचरणस्य एषा एका एव घटना उदाहरणं नास्ति। जयरामठाकुरस्य पूर्वकार्यकाले अपि पुनःपौन्येन दृष्टाः। कोरोना- विभीषिकायाम् यदा सम्पूर्णं विश्वं व्याप्तमासीत्। तदापि सः निर्भयतया प्रदेशस्य नेतृत्वं कृतवान्। "मुख्यमन्त्री सेवा संकल्प हेल्पलाइन" इति स्थापिता। येन लक्षाधिकाः जनाः त्वरितं समाधानं प्राप्तवन्तः। "जनमञ्चम्" इति कार्यक्रमेन सः सर्वेभ्यः प्रत्यक्षं संवादं स्थापितवान्। सः केवलं प्रशासकः एव न अपितु एतादृशः व्यक्तित्वः अभवत् यः जनानां पीडां स्वपीड्याम् अवगच्छति स्म समाधानं कर्तुं च प्रयतते स्म।

अपि च, सः विपक्षे स्थित्वाऽपि तस्य सम्पर्पणं न परिवर्तितम्। विपत्तिकाले सः सर्वकारस्य आलोचनं विहाय संयमेन सहजभाषया समाधानं प्रदत्तवान्। एनडीआरएफ- हेलीकॉप्टरसेवानां निमित्तं केन्द्रात् सहायतां याचितवान्। आश्रयकार्येषु त्वरितगत्याः चेष्टाः कृताः। तस्य प्राथमिकता राजनीतिः न अपितु आश्रयः आसीत्। या अद्यापि जनैः सह तस्य सन्निकटतां प्रदर्शयति। अद्य राजनैतिके यत्र हैशटैग, रोषः, बाइट- संस्कृतेः प्रबलता अस्ति, तत्र जयरामठाकुरः मानवीयतायाः एका मुद्दुधारा इव दृश्यते- या धारा गम्भीरा, मौनगामिनी च अस्ति। सः राजनीतिं प्रदर्शनं न अपितु सेवा इति मन्यते। नेतृत्वं तस्य कृते उत्तरदायित्वम् अस्ति, न केवलं अवसरः। एतदेव कारणमस्ति यत् असौ सत्तायां भवेत् न वा भवेत् परन्तु जनानां विश्वासस्य केन्द्रं भवति। यदा कदापि भविष्ये सिराजक्षेत्रे एषा आपत्ति स्मृतिपथम् आगमिष्यति, तदा लोकाः न केवलं संख्यां वा विनाशं स्मरिष्यन्ति, किं तु तं मौनमुखं स्मरिष्यन्ति- यः कथनेन विनापि बहुकिमपि कथितवान्। प्रथमं आगतः, यः दुःखे सहचरत्वं प्रदत्तवान्। तमसि प्रकाशं दातुं न अपितु तेन सह गन्तुं प्रवृत्तः अभवत्। तदा जनाः एतद् न प्रक्षयन्ति यत् सः नेता सत्तायामासीत् वा विपक्षे स्थितः, केवलं वदिष्यन्ति- "सः अस्माकं जनः आसीत्।" यदा संवेदनायाः मूर्तरूपं नेतृत्वं भवति, तदा जयरामठाकुरेण सदृशः व्यक्तिः केवलं राजनेता न, अपि तु परम्परा भवति।

नागरीलिप्याः पठनलेखनपाण्डित्येन "पाण्डुलिपिविज्ञानं प्रतिलेखनञ्च" कार्यशालायाः विंशतितमः दिवसः सुष्ठुतया सम्पन्नः

डॉ. निशिकान्तपाण्डेयः नलबारी, १२ जुलाई २०२५

कुमारभास्करवर्मसंस्कृत-पुरातनाध्ययनविश्वविद्यालयेन केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य सौजन्येन आयोज्यमानायाः "पाण्डुलिपिविज्ञानं प्रतिलेखनञ्च" इत्यस्याः एकविंशतिदिनात्मिकायाः राष्ट्रियकार्यशालायाः विंशतितमो दिवसः नागरीलिपेः गवेषणमाध्येयं कृत्वा विशेषरूपेण सम्पन्नः। अस्य कार्यशालायाः मूललक्ष्यं पाण्डुलिपिशस्त्रस्य गूढतत्त्वेषु प्रतिभागिनः प्रवेशाय तान् च साक्षरं पाण्डुलिपीनां प्रतिलेखनविषये निपुणं कर्तुं च आसीत्। विंशतितमदिवसे प्रमुखशिक्षकत्वेन केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालय-एकलव्यपरिसरस्य बौद्धविभागाध्यक्षः डॉ. उत्तमसिंहमहोदयः समुपस्थितवान्। तेन नागरीलिपेः गवेषणीयप्रासङ्गिकता, इतिहासः, व्याकरणम्, लेखनपद्धतिः इत्यादिषु विषयेषु विशदं व्याख्यानं दत्तम्। विशेषतया तेन संयुक्ताक्षराणां लेखनम्, परस्परं वर्णानां संयोगः, तथा लिप्याः सौन्दर्यशास्त्रं च विशदीकृतम्। प्रतिभागिनः सावधानतया महोदयस्य व्याख्यानं शृश्रूमाणाः लिपिशस्त्रसौन्दर्यं प्रविशन्तः दृष्ट्वा। व्याख्यानानन्तरं पठनाभ्यासः आरब्धः यत्र नागरीलिपेः पाठनकौशलस्य विकासः साक्षात्कृतः। प्रतिभागिनः क्रमशः अक्षरपठनात् वाक्यपठनम्, ततः गद्यपाठं च सम्पादयन्तः द्रष्टुं शक्यन्ते स्म। तत्पश्चात् लिप्याः लेखनकौशलं परीक्षित्य सर्वे प्रतिभागिनः वाक्यनिर्माणकर्मणि संयुक्ता अभवन्। अनेन लेखनाभ्यासेन न केवलं लिपिशस्त्रस्य सौष्ठवबोधः प्राप्तः, अपितु भाषाबोधशक्तिः अपि वर्धिता। कार्यक्रमस्य अन्त्यसत्रे संवादात्मकचर्चा आसीत्। अस्मिन् सत्रे प्रतिभागिनः पाण्डुलिपिसंरक्षणस्य विविधपद्धतयः, लिपिसंशोधनस्य स्तराः, सम्पादनप्रकारः, प्रतिलेखनस्य शास्त्रीयदृष्टिः इत्यादिषु प्रश्नान् उपस्थितवन्तः। डॉ. उत्तमसिंहमहोदयः तेषां सम्पूर्णप्रश्नानां सूक्ष्मतया समाधानं कृतवान्। तेन विवेचितं यत् पाण्डुलिपीनां संरक्षणं न केवलं भौतिकरूपेण, अपितु भावनात्मकसांस्कृतिकरूपेण अपि अपेक्षणीयम्। पाण्डुलिपीनां सम्पादनं सामान्यसम्पादनं समीक्षात्मकसम्पादनं च द्विविधं भवति इत्यपि विशेषतया उपदिष्टम्।

तत्पश्चात् कार्यशालायाः आयोजकसंस्थायाः वरिष्ठपदाधिकारिणां कृते प्रतिभागिनः कृतज्ञतां प्रकटयन्तः भाषणानि कृतवन्तः। कार्यशालायाः समापनप्रसङ्गे सर्वजनानां मनसि सन्तोषः जातः, यतः अस्यां कार्यशालायां न केवलं पाण्डुलिपिविज्ञानस्य मूलतत्त्वानि प्राप्तानि, अपितु व्यवहारिकदृष्ट्या तेषां प्रयोगः अपि कृतः।

कार्यक्रमस्य सञ्चालनं विश्वविद्यालयस्य सर्वदर्शनविभागाध्यक्षेण डॉ. रणजीतकुमारतिवारीमहोदयेन सुसम्बद्धरीत्या विधाय समाप्तम्। कार्यक्रमस्य आरम्भे वैदिकमङ्गलाचरणं विश्वविद्यालयस्य शोधच्छात्रेण लिराज काफलेमहोदयेन श्रद्धापूर्वकं कृतम्। एवं पाण्डुलिपिविज्ञानविषये अमूल्यं प्रशिक्षणं प्रदाय, लेखनप्रतिलेखनकौशलस्य विशिष्टं सन्धानं दत्त्वा, नागरीलिप्याः पठनलेखनपाण्डित्येन "पाण्डुलिपिविज्ञानं प्रतिलेखनञ्च" इत्यस्याः कार्यशालायाः विंशतितमदिवसः भव्यरूपेण सम्पन्नः।